

Filozofia využívania prírodných zdrojov

*“Celé naše poznanie je vždy len priblížením,
aj keď stále postupujúcim priblížením tej skutočnosti,
ktorá je mimo nás, a ktorú sa snažíme poznať.”*

Konrad Lorenz

I. Vološčuk: Philosophy of Utilisation the Nature Resources. Život. Prostr. Vol. 33, No. 6, 294–298, 1999.

Ethic problems of relationship between man and nature as well as care for the environment and forest need detailed explanation. It is because of fact that relations of man to himself, people and nature constitute a unity, and within this unity they change. Judging ethics of human relations to nature and forest the two attitudes are being frequently mentioned – anthropocentric and cosmocentric ethics. In the past two decades an extremely cosmocentric movement that could be called “radical environmentalism” appeared in the West. The movement views itself as “deep ecology”. The effort to develop responsible relation to nature must be based not only upon understanding but also feelings, love and hope.

Po r. 1990 vznikli u nás ekologické hnutia, ktoré sa stále viac zaoberajú popri ochrane prírody aj problémami kvality života, a s tým súvisiacimi ekonomickými a sociálnymi otázkami. Treba oddeliť ekológiu ako vedu o vzťahoch organizmov medzi sebou a medzi organizmami a ich prostredím, ktorou sa zaoberajú vedeckí pracovníci a vyžaduje objektivnosť a nestrannosť, od environmentálneho hnutia, čo je však ekológia v zmysle “ekologického spôsobu myslenia”, ktorá sa postupne stáva základom novej politiky (ekologizmu či environmentalizmu). Dnešnú environmentálnu krízu tvorí vlastne kríza demografická, potravinová, energetická, ekonomická, kríza prostredia a kríza morálky. To všetko vyvoláva v stále väčšom počte ľudí ekologické uvedomenie, ktoré by malo viesť k tomu, čo sa niekedy nazýva “inteligencia zachovy”.

Problematika ochrany životného prostredia je teoreticky stále málo prepracovaná a zafažená mnohými ilúziami. Nech je snaha o zlepšovanie života a o jeho trvalú udržateľnosť čo ako naliehavá a výzvy z Ria de Janeiro (1992) čo ako vábivé, nemožno ich uskutočniť v krátkom čase a len cestou technologických inovácií a ekonomického rastu, ako sa to často zdôrazňuje. Environmentálna kríza je predovšetkým krízou ľudských postojov. Sústavné zlepšovanie životného prostredia sa preto nedá uskutočniť bez zmeny postojov ľudí, v čom hrá dôležitú úlohu etika, čiže filozofia morálky, ako schopnosť roz-

lišovať “dobré” a “zlé”. Človek týmto svojím hodnotením ovplyvňuje rozhodnutie, do akej miery chrániť prírodu a prečo. Etika ako filozofia morálky má vo svojich základoch vždy určité chápanie všetkého bytia a v jeho rámcoch predovšetkým určité chápanie vlastného bytia človeka.

Chceme mať v krajine divočinu?

Ochrancom prírody i ekologom sa často vyčíta, že by najradšej všade mali divočinu z prírodných ekosystémov. V skutočnosti tu ide o základné nepochopenie princípov ochrany prírody i ekologickej stability krajiny. Treba dôrazne upozorniť na zostrujúci sa konflikt medzi tendenciou prírodných procesov k maximálnej stabilite ekosystémov a ľudskými cieľmi o ich maximálnu exploataciu. Uvedomiť si tento konflikt je prvým nevyhnutným krokom k racionálnemu a optimálnemu využívaniu krajiny a prírodných zdrojov, teda aj lesa.

Uchovanie existujúcej, alebo obnova narušenej ekologickej stability v človekom využívaných ekosystémoch, sa realizuje sprostredkovanou (nepriamo) cez starostlivosť premietnutú do diferencovaných spôsobov využívania. Je to vlastná náplň ekologickej optimalizácie, ktorá sa u časti ochrancov prírody a životného prostredia pokladá div nie za všeliek. V podmienkach silného pôsobenia stresových faktorov (imisií, turistiky a pod.) ekologickej

optimalizácia využívania krajiny a ekosystémov (teda aj lesov) zahrňuje, okrem iného, dlhodobé perspektívne formy využívania ekosystémov (trvalo udržateľné využívanie) s rešpektovaním ich adaptability, ďalej zníženie energetických vkladov do usmerňovaných prírodných procesov, a napokon zvyšovanie návratnosti energetických vkladov do využívaných ekosystémov.

Ak máme na mysli krajinu mimo legislatívne chránených území (národných parkov, chránených krajinných oblastí, prírodných rezervácií a chránených areálov), potom uchovanie existujúceho stavu alebo obnova porušenej ekologickej stability človekom využívaných ekosystémov má svoje štrukturálne (územno-technické) stránky, ktoré sú v kompetencii územného plánovania. Zahrňuje to predovšetkým uchovanie aspoň určitého minima rozmanitosti ekosystémov (geobiocenóz) a určitý priestorový vzťah medzi relatívne prirodzenými a antropogénnymi časťami krajiny. Ekologická stabilizácia súčasnej krajiny znamená vlastne hľadanie spoločensky optimálneho stupňa destabilizácie v porovnaní s prírodným stavom. Nepôjde teda o obnovenie divočiny, ale o obnovenie ekologickej stability krajiny. V súčasnosti chápeme územný systém ekologickej stability ako vybranú sústavu ekologicky stabilnejších častí krajiny, účelne rozmiestnených podľa funkčných a priestorových kritérií. Jeho základnými funkciami sú: uchovanie a reprodukcia prirodzenej biologickej rozmanitosti, priaznivé pôsobenie na okolitú labilnú časť krajiny a základ pre polyfunkčné využívanie krajiny.

Právna povinnosť a morálna zodpovednosť

V oblasti ochrany prírody a životného prostredia sú do značnej miery veci nepostihnuteľné právom, pre ktoré neexistuje vonkajší žalobca a sudca. Právnu povinnosť (ale i zodpovednosť) vymedzuje záväzok pod hrozbou donútenia. Opiera sa o právo ako o sústavu všeobecne uznávaných pravidiel, ktorá zahŕňa spoločensky definované "minimum" dobrej morálky. Za porušenie právom (zákonmi) definovaných povinností treba čakať spoločenskú sankciu. Právo sa môže kryť s morálkou, ale môže sa s ňou do značnej miery aj rozchádzať. Dobrovoľne prijatá zodpovednosť je prejavom slobody človeka.

Etický problém vzťahu človeka k prírode, lesu a starostlivosti o prírodné i životné prostredie vyžaduje bližšie vysvetlenie, vzhľadom na to, že vzťahy človeka k sebe samému, ľudom i k prírode tvoria jednotu, a že sa teda vo vzájomnej jednote menia. Aby sme mohli zmeniť svoj vzťah k prírode, musíme zmeniť samých seba. Ak nezmeníme samých seba a medziľudské vzťahy, sotva budeme schopní ohľaduplne sa správať k prírodnému prostrediu, a teda aj k lesu, pod tlakom tých najracionálnejších argumentov.

Problém ako skĺbiť nároky jednotlivca s rešpektova-

ním potrieb ľudskej spoločnosti, je vlastne problémom vzťahu individuálnych a skupinových záujmov. Požiadavka rovnosti práv všetkých členov modernej spoločnosti je dnes teoreticky samozrejmá. Avšak vnútorné povinnosti, a z nich plynúca morálna zodpovednosť jej členov nadaných rozličnými schopnosťami, ostávajú aj v rámci jednotnej úpravy vonkajších právnych povinností diferencované, pretože si ich rozliční jedinci ukládajú sami. Cieľom etiky je, aby sa individuálne a spoločenské formovanie predstáv o morálnej zodpovednosti dostávalo do stále dokonalejšieho súladu. Vedomie individuálnej i celospoločenskej morálnej zodpovednosti za stav Zeme a prírody plynú zo zodpovednosti za životné podmienky budúcich generácií. Úsilie o rozvinutie zodpovedného vzťahu k prírode sa musí opierať nielen o rozum, ale aj o cit, lásku a nádej.

Etické postoje k prírodnému prostrediu (na príklade lesa)

Antropocentrický postoj k lesu vychádza z toho, že vzťažnou základňou hodnotenia lesa, starostlivosti oň a potreby zasahovať či nezasahovať doň, je človek. Táto etika sa vyvinula už na začiatku renesancie, kedy sa antropocentrizmus označoval ako humanizmus, ako postoj, pre ktorý je pozemský človek meradlom všetkých vecí. Obsahuje vieru v ľudskú všemohúcnosť a sebestačnosť, ktorá nepriamo prispieva k posudzovaniu prírody a lesa ako obyčajného nástroja ľudskej vôle a prostriedku na dosiahnutie vlastného blaha. Z týchto pozícií vychádzajú dva postoje: 1. Všetci ľudia majú morálne právo, ktoré by malo byť spoločensky legalizované, na neporušené prírodné prostredie ako zvláštny druh spoločenského bohatstva. Garantom tohto práva je spoločnosť a realizuje sa pre spoločensky významnú menšinu jej členov ako súčasť exkluzívnej občianskej vybavenosti. 2. Ľudia "nemajú právo" robiť určité veci mimoľudskej prírode, človek nemá právo vyhubiť všetko ostatné tvorstvo.

Kozmocentrizmus hovorí, že svet je hodnotou samou o sebe. Naše ľudské hodnotenie sa stáva reálnym len vo vzťahu k svetu. Podľa tejto etiky svet nemožno vysvetľovať človekom, ale naopak, človeka treba vysvetliť svetom a vymedziť mu v celku svetového diania takto odvodené miesto. Takto koncipovaný kozmocentrizmus sa môže stať najefektívnejším základom takeého humanizmu, ktorý bude schopný meniť svet v záujme človeka v zhode s jeho objektívnymi zákonitosťami. Z tejto etiky vyplývajú dva postoje: 1. Právo rastlín, živočíchov, pôdy a vody na prežitie a "slušné" zaobchádzanie. Túto etiku spravídla reprezentujú súčasné mimovládne ochrannárske organizácie. 2. Tento postoj vyúsťuje do požiadavky, aby "práva prírody" na súde zastupovali jej ochrancovia a priatelia a na tento účel povolane spoločenské organi-

zácie, s cieľom presunúť v sporných prípadoch dôkazne povinnosti z obhajcu na narušovateľa prírody. Podobnú požiadavku však väčšina manažérov prírodných zdrojov považuje za celkom extrémnu. V ostatných dvoch desaťročiach kozmocentrizmus prerástol do "hlbínnej ekológie". Radikálna hlbinná ekológia vychádza z toho, že každá živá bytosť i neživý predmet má svoju hodnotu. Tieto hodnoty sú vlastné biosfére a v tejto podobe ich máme rešpektovať. Rovnaké právo všetkých bytostí na život a vývoj sa uznáva ako "intuitívne jasná hodnotová axióma". Tento názorový smer žiada radikálny obrat od antropocentrického hodnotenia a etického myslenia ku kozmocentrickým (a v rámci toho k biocentrickým) postojom. Požaduje ponechať programovo prírodu spontánnemu vývoju a žiť v harmónii s ňou i s biosférou, ktorej súčasťou ľudstvo ostáva. Preto požaduje zásadnú zmenu predstáv o postavení človeka v prírode a nastolení takých foriem spoločenského rozvoja, ktoré nebudú závislé od zvyšovania materiálnej spotreby. K tomuto cieľu – podľa nášho názoru celkom oprávnené – predpokladá presadenie iného než antropocentrického systému hodnotenia, v ktorom sa príroda objaví ako niečo iné, než iba objekt ovládania a materiálneho úžitku.

Rúbať, či nerúbať stromy v chránených územiach?

Túto otázku možno formulovať aj takto: "Zasahovať, či nezasahovať?" "Ponechávať, či odstraňovať vyťažené drevo?" "Má mŕtve drevo svoje miesto v lese?" Odpoveď: Áno aj nie. To bude závisieť od konkrétneho miesta rozhodovania a od toho, o akú kategóriu chráneného územia, prípadne o akú zónu starostlivosti ide.

Odlíšnosť v starostlivosti o ekosystémy národného parku a chránenej krajinskej oblasti (CHKO) je daná už zákonom NR SR č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. CHKO u nás predstavuje harmonickú kultúrnu krajinu ako sa zachovala v historickom kontexte. Implicitne si vyžaduje veľkú starostlivosť zameranú na zachovanie zdedeného krajinného rázu.

Naproti tomu v národnom parku sa všeobecne presadzuje zásada nezasahovania do krajinskej štruktúry na čo najväčšej ploche. To má ohromný vedecký a spoločenský význam. Hoci tento princíp nenachádza jednoznačnú oporu v našom zákone o ochrane prírody a krajiny, európska odborná verejnosť ho dnes všeobecne akceptuje, s prihliadnutím na určitú diferenciáciu podľa zón starostlivosti. V severských štátoch a vo Švajčiarsku je princíp nezasahovania do ekosystémov národného parku jeho základným atribútom.

Vo vzťahu k prírodným zdrojom a konkrétne k lesu je poslaním národného parku ochrana lesa v stave čo najbližšom prírodnému. Súčasťou prírodného lesa je však aj proces deštrukcie vo vývojovom štádiu rozpadu. Ale sprievodným znakom tejto deštrukcie je spontánna ob-

nova lesa. Do národného parku patrí, samozrejme, aj rekreácia, ktorá sa má uskutočňovať po vymedzených náučných chodníkoch, chodníkoch zdravia, cykloturistických trasách a pod. Ide o mäkkú turistiku, ktorá prírode neškodí. Ale do kosodrevinového a smrekového vegetačného stupňa nepatria lyžiarske zjazdovky a tobôž nie "lyžiarsky cirkus", ako je to napríklad na Štrbskom plese v Tatranskom národnom parku. V našej relatívne malej krajine sa už iba v národných parkoch zachovali podmienky na estetické vnímanie prírodných krás, ticha, ktoré lieči a na skutočný psychický oddych a zotavenie.

V súčasnosti sa množia dôkazy o globálnom otepľovaní ovzdušia. Vieme, ako vyzerá potenciálna prírodná vegetácia v národných parkoch. Iba tam môžeme na väčších plochách sledovať, aký vplyv na vegetáciu a živočíšstvo bude mať zmena teploty ovzdušia. Na takéto monitoring nestačia malé plochy prírodných rezervácií či prírodných areálov. Nevieme, ako sa napríklad zmení prirodzený areál smreka a buka, čo bude mať veľký hospodársky význam, pretože ide o dve naše hospodársky najvýznamnejšie dreviny. Nezasahovanie do lesných ekosystémov v jadrových zónach národných parkov má teda aj výrazné hospodárske súvislosti. Nezasahovanie má svoje miesto v relatívne najpôvodnejších ekosystémoch, ktoré majú najlepšiu ekologickú stabilitu.

Odpoveďou na uvedené otázky je teda diferencovaná starostlivosť.

Požiadavka starostlivosti o lesné ekosystémy chránených území vznikla súbežne s ich vyhlasovaním. Naše prírodné rezervácie a národné parky nie sú divočinou či pralesom. Nesú viac či menej výrazné stopy stáročnej činnosti človeka v krajine. Lakonicky položená otázka "rúbať či nerúbať" odráža odvekú túžbu človeka konať, meniť, tvoriť, osvojovať si, či podmaňovať prírodu. Čím je ohraničené "panstvo" človeka nad prírodou, keď jeho prekážky padajú jedna za druhou?

Predovšetkým ľudskou prirodzenosťou, ktorá z človeka robí organickú súčasť prírody. Podľa českého profesora Jana Jeníka i v súčasnom človeku sú geneticky fixované vlastnosti primitívneho *Homo habilis*, ktorý vyrástol v savanovom ekosystéme so striedajúcimi sa trávnatými plochami a lesnými porastmi, osamelými stromami a vodnými plochami. Napriek nesmiernej adaptabilite je genotyp človeka v priebehu tisícročí neobyčajne konzervatívny. Súčasná postoje k prírodnému prostrediu sa veľmi oneskorujú za bezpríkladne rýchlymi zmenami globálneho ekosystému. Environmentálna kríza je predovšetkým krízou cieľových ľudských predstáv, ktoré sa v podmienkach exponenciálneho rastu nárokov ukazujú stále menej primerané našej malej planéte Zem. V plnej miere sa to v ostatných rokoch vzťahuje aj na nároky menšej časti našej spoločnosti (rýchlochobohatlíkov), na krajinné priestory i v chránených územiach a na úžitky aj z ochranných lesov. V lesoch národných parkov

sa túžba po produkčnom úžitku z lesa (drevo a poľovačka) často zdôvodňuje potrebou, ba až nevyhnutnosťou obnovy lesa. Najčastejším argumentom technokratického prístupu je "Kto bude zodpovedať za sucháre v lese?"

Obnova pôvodného stavu lesa

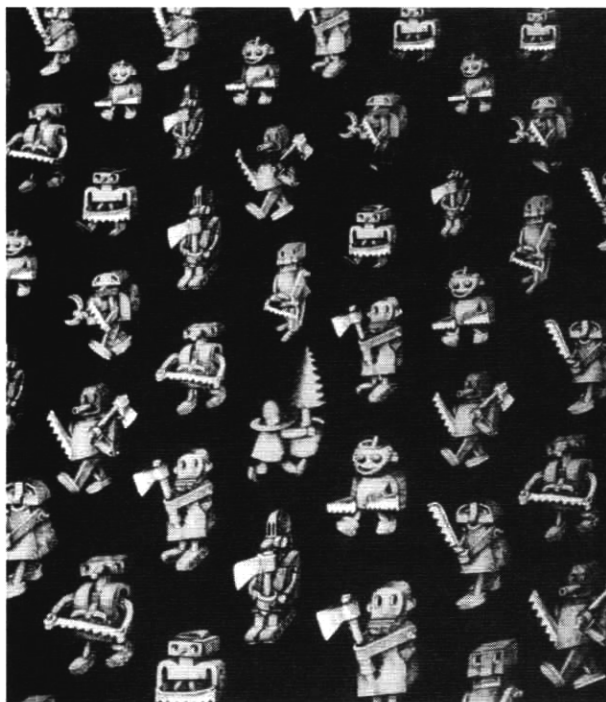
V právnych úpravách našich národných parkov sa proklamuje spoločenská požiadavka čo najskôr pomôcť prírode obnoviť a rozmnožiť pôvodný stav rastlinstva a živočíšstva a v chránených krajinných oblastiach udržať doterajší ráz krajiny s tradičným spôsobom využívania. Pritom sa zdôrazňuje, že rastlinstvo a živočíšstvo národného parku je jedinečné, často endemické a reliktné, mimoriadne významné pre celú Európu, ba aj svet.

V tejto súvislosti majú ochrancovia prírody odpovedať na otázku, čo znamená "obnovenie prírody" a čo je "pôvodný stav prírody". Podľa súčasnej terminológie ide vlastne o "obnovenie ekosystémov". Les totiž chápeme ako ekosystém, nielen ako súbor stromov vhodných na piliarske spracovanie, či ako rezonančné drevo na výrobu hudobných nástrojov.

V kontexte s tým sa natíska otázka, čo má chrániť ochrana prírody? Prírodu ako celok, alebo len jej vybrané časti, ako ostrovy v rozbúrenom mori exploatacie krajiny?

Ochrana prírody je zmysluplná len vtedy, ak je čo chrániť. Ak vyrúbeme stromy v prírodnej rezervácii alebo v jadrovej zóne národného parku, biotická časť (pôda a podložie) ekosystému síce ostane, ale neobnoví sa les. Drevo totiž prirastá len na dreve. V každom našom národnom parku boli už pri jeho vyhlásení mnohé druhy živočíchov a rastlín, a predovšetkým samotné lesy, zmenené alebo ohrozené. Preto diskusia, ktorá sa v poslednom desaťročí vedie v odborných ekologických a ochranárskych kruhoch o obnove kvality ekosystémov, má hlbšie korene, než by sa na prvý pohľad zdalo (Lisický, 1998). Po druhej svetovej vojne išlo o spor medzi klasickou (konzervačnou) ochranou prírody a novými názormi na potrebu aktívneho zasahovania v prospech nápravy poškodených ekosystémov. Tieto dva póly sa dnes označujú ako "conservationists" a "restorationists". U nás sa v povojnových rokoch viedli diskusie o obnove populácií druhov živočíchov a rastlín a o ich relokácii, čiže premiestňovaní z ohrozených miest. Obnovenie a rozmnoženie pôvodného stavu rastlinstva a živočíšstva možno v ekologickom zmysle chápať ako obnovu populácií pôvodných rastlín a živočíchov.

Pod obnovou prírody sa myslí nielen rekonštrukcia lesov, ale aj obnova a rozmnoženie pôvodného stavu ekosystémov. Pravda, v prvých povojnových rokoch laická verejnosť chápala obnovu aj tak, že treba zarastené plesá, napríklad v Tatrách, vybagrovať a obnoviť ich vodnú plochu, čo by športovci uvítali aj dnes.

Václav Houf (ČR): Ochrana lesů, 1987. Výrez. 3. cena na výstave Ekoplagát '90.

Z hlbšej analýzy tohto problému vyplýva, že tu nejde ani tak o deliacu čiaru medzi klasickou (fundamentalistickou) a akousi modernejšou (adaptívnejšou) teóriou ochrany prírody, ale predovšetkým o to, čo je poslaním ochrany prírody a aké sú jej reálne možnosti pri súčasných časových a priestorových limitoch, a z toho vyplývajúcej skepsy. Z filozofického hľadiska ide podľa hlbínnej ekológie (Lisický, 1998, ju chápe ako environmentálnu hlbinnú psychológiu) o prekróčenie rámcov prírodných vied a skôr o odraz (reflexiu) hodnotovej orientácie spoločnosti.

Medzinárodná diskusia v povojnových rokoch medzi predstaviteľmi klasickej ochrany prírody, reprezentovanej prevažne prírodovedcami a zástancami modernej metódy starostlivosti o ekosystémy reprezentovanej ekológmi, sa ku všeobecnej spokojnosti oboch diskutujúcich strán odrazila vo forme priestorovej diferenciacie ochrany krajiny a územia národného parku. Túto problematiku u nás definitívne uzavrel zákon NR SR č. 287/1994 Z. z., keď v § 2, odsek 2 ustanovuje "Ochranou prírody sa rozumie aj starostlivosť o ekosystémy". Pod starostlivosťou o ekosystémy sa rozumie komplex opatrení ochrany prírody na zabezpečenie právnej kontinuity chráneného územia, na zachovanie autoregulačných ekologických procesov v ekosystémoch, na obnovu ekologických procesov v narušených ekosystémoch, na za-

bezpečenie ekologickej stability a plnenie funkcií ekosystémov (zachovanie komplexnej funkčnej spôsobilosti) a na prevenciu pred poškodením a narušením ekosystémov.

Filozofia obnovy lesných a nelesných ekosystémov zodpovedá úrovni poznania ekosystémov. V súčasnosti je ekológom lesa jasné, že ponechať lesy v národných parkoch a rezerváciách v "nerušenom vývoji v pôvodnom prostredí" nie je možné, pretože ich postihujú veterná a hmyzové kalamity. V rámci aktívnej starostlivosti treba najprv vypracovať opatrenia na prevenciu pred škodlivými abiotickými a biotickými činiteľmi. Ani rastlinstvo a živočíšstvo v prírodných rezerváciách a národných parkoch nie je možné všade ponechať v nerušenom vývoji v pôvodnom prostredí, pretože mnohé druhy rastlín a živočíchov a ich populácií boli a sú vážne ohrozené. Konceptiu obnovy narušeného prírodného prostredia možno z hľadiska súčasných poznatkov hodnotiť ako priekopnícku metódu starostlivosti o ekosystémy.

V súvislosti s tým si musíme položiť aj otázku, pre čo, alebo pre koho je prospešná obnova ekosystémov. Ako východiskové stimuly môžu byť antropocentrické a biocentrické motívy. Hoci sú tieto motívy od seba dosť jasne oddelené, v skutočnosti môžu byť aj prepojená deliaca čiara medzi nimi nemusí byť vždy výrazná. V skutočnosti aj v biocentrickej obnove ekosystému, t. j. v opatreniach, ktoré rátajú s ponechaním časti biomasy v ekosystéme, je zakomponovaný prvok antropocentrizmu, totiž užitočného využitia vyťaženej kalamitnej drevnej hmoty z chráneného územia v prospech organizácie, ktorá ho spravuje. Tento zásadný problém sa rieši kompromisom tak, že v ekosystémoch, ktoré majú dobre fungujúcu autoregulačnú schopnosť, sa všetka biomasa ponecháva v ekosystéme. Narušené ekosystémy, predovšetkým poškodené lesné ekosystémy, si však vyžadujú určitú reguláciu drevinového zloženia a odstránenie takých stromov, ktoré sú zdrojom možného ohrozenia susedných ekosystémov bez autoregulačnej schopnosti. V takom prípade sa opatrenie odlišuje od cieľa zužitkovať vyťaženu drevnú hmotu. Dôležité však je, aby za všetky opatrenia obnovy ekosystémov zodpovedala organizácia ochrany prírody a nie organizácia lesného hospodárstva, ktorá je v hlavnej činnosti motivovaná predovšetkým princípmi hospodárenia v lesoch (antropocentrickým motívom) a biocentrický motív je tu druhoradý.

Dôvodom súčasnej explózie obnovných opatrení (rekonštrukcie, revitalizácie či renaturácie) v lesných ekosystémoch národných parkov je trvalé zhoršovanie prírodného prostredia v dôsledku ľudskej činnosti a narastajúca snaha o ochranu ohrozených lesných ekosystémov a nápravu škôd a omylov z minulosti. Oproti predchádzajúcim tendenciám "zákazovej" konzervačnej ochrany prírody je to pre verejnosť nový prvok, ktorý sa niekedy ukazuje ako prínos pre ľudí i pre prírodu.

Ekologickú obnovu lesných ekosystémov možno chápať aj ako psychologický problém, ako kultúrnu obnovu ľudstva, ktorá je odrazom určitej sebareflexie a snahy o nápravu toho, čo sa tu v minulosti pokazilo. Ide napríklad o nepôvodné smrekové monokultúry, ktoré nedokážu odolávať antropickým vplyvom tak, ako ekosystémy s pôvodnou štruktúrou. Na druhej strane časť teoretikov sa domnieva, že je to aj motív antropocentrizmu, ktorý sa prejavuje tendenciou človeka do väčšiny vecí stále zasahovať. Na základe poznania negatívnych zásahov do prírodného prostredia v minulosti, prevažuje v súčasnosti snaha o ich nápravu, a nie je ochota čakať, kým prírodné procesy dokážu utlmiť negatívny zásah. Z tohto dôvodu ochranármi navrhované "nezasahovanie" do niektorých prírodných lesov často dráždi, provokuje a irituje časť lesníckej verejnosti. Svoju úlohu v tom, pochopiteľne, hrá aj protiklad krátkovekosti aktívnej ľudskej činnosti a dlhovekosti lesných ekosystémov, ktorý sa odráža v snahe človeka vidieť výsledok svojho snaženia už v priebehu vlastného života. Oprávnená je však aj otázka, ako budú tieto naše činnosti vyzerať po dlhšom časovom odstupe a či ich budúce generácie ochrancov prírody nepodrobia tvrdej kritike.

Domnievame sa, že ekologickú obnovu lesných i nelesných ekosystémov treba uskutočňovať vtedy, keď skutočne objektívne prispieje k obnove poškodených častí prírody, náprave niektorých zásahov z minulosti, alebo dlhodobo zanedbanej tradičnej starostlivosti a celkovo k obnove ekologickej stability ekosystémov. Unáhlenosť v obnove dlhovekých lesných ekosystémov nemá opodstatnenie. Zanedbanie včasnej starostlivosti o každoročne sa obnovujúce nelesné ekosystémy však môže viac škodiť ako prospieť ich ekologickej stabilite.

Literatúra

- Futák, J., 1955: Ako obnovovať tatranskú prírodu. Tatranské noviny, 2, 16, p. 2.
 Lisický, M. J., 1998: RE-aktivity v prírodnom prostredí Daphne, 1, p. 3-7.
 Vološčuk, I., Míchal, I., 1991: Rozhovory o ekológii a ochrane prírody. ENVIRO, Martin, p. 162.

Príspevok bol vypracovaný ako súčasť grantovej výskumnej úlohy VEGA číslo 1/6273/99, ktorú rieši katedra aplikovanej ekológie FEE TU vo Zvolene v BR CHKO Poľana.

Doc. Ing. Ivan Vološčuk, DrSc. (1935), vedecko-pedagogický pracovník katedry aplikovanej ekológie Fakulty ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene, Šoltésova 5, 969 01 Banská Štiavnica.

E-mail: voloscuk@vsld.tuzvo.sk; voloscuk@sazp.sk